

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 35.051.045
у Львівському національному
університеті імені Івана Франка,
доктору політичних наук,
завідувачу кафедри політології,
професору Романюку А. С.

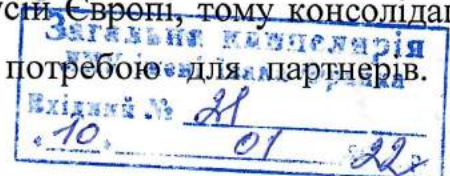
ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора політичних наук, доцента, професора кафедри політології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Вінникової Наталії Анатоліївни
на дисертацію Дудкевича Василя Ілліча
«Євроінтеграційні практики України: політологічний вимір»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 «Політологія»**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження полягає в тому, що специфіка політичного вибору цивілізаційних орієнтирів України в останні роки набула конкретизованих форм. Після 2014 р. держава відійшла від позицій нейтралітету, і євроінтеграційні прагнення як консолідований вибір громадян, сформульований під час Євромайдану, стали частиною системних внутрішніх трансформацій. Утім попередній досвід втілення євроінтеграційних прагнень України та чинний стан реалізації курсу на європейську інтеграцію виявляє пріоритет процесуальності над результативністю. Адже попри численні заходи та кроки, які за понад два десятки роки наповнюють євроінтеграційні практики України не трансформувалися в набуття членства в Європейському Союзі.

Вибір теми дисертаційного дослідження також аргументовано російською агресією проти України та актами гібридної війни, насамперед, її інформаційним компонентом. У дисертації акцентовано, що, з одного боку, євроінтеграція може стати своєрідним рефреймінгом для посилення обороноздатності країни, з іншого боку, російська загроза – це не лише українська проблема, але й безпековий виклик усій Європі, тому консолідація зусиль для спільного спротиву є нагальною потребою для партнерів. Ці

обставини синхронізовані з проблематикою, що увійшла до предметного поля дисертації.

Мета дисертаційної роботи, визначена автором як політичний та політологічний аналіз змісту, перспектив і гіпотетичних наслідків реалізації євроінтеграційних практик в сучасній Україні (с. 18). Спектр дослідницьких завдань, заявлених у дисертації, що охоплює концептуальні, нормативно-інституційні, політичні, соціально-економічні та безпекові компоненти євроінтеграційної політики України, не лише забезпечує комплексне розкриття проблематики дослідження, а й артикулює питання, що мають бути в пріоритеті порядку денного розвитку нашої держави.

Відтак констатуємо актуальність як обраної теми дисертації, так і підходів до її аналізу – через генезу теоретичної аргументації цілей та напрямів політики євроінтеграції до інституційно-нормативної характеристики євроінтеграційних практик та їхнього фактичного впливу на стан розвитку громадянського суспільства, соціально-економічної та безпекової складової державної політики.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, звернімо увагу на значний пласт опрацьованої теоретичної бази, політико-правового підґрунтя здійснення євроінтеграційних практик, специфіки їхнього інституціонального виміру всередині держави та відповідних зовнішніх оцінок і реакцій від країн-членів Європейського Союзу.

Усі ці аспекти системно й логічно інтегровані в дисертаційне дослідження. Автор проаналізував вказані напрями в окремих розділах та підрозділах дисертації, посиляючись на релевантні дослідження, послуговуючись актуальними даними та чинними нормативними документами. Окрім того, здобувач у виконанні поставлених у вступі завдань (с. 18) спирається на комплекс методологічних підходів (синергетичний, системний, нормативний, компаративний методи, моделювання, інституціоналізм, структурний функціоналізм, історико-ретроспективний аналіз та ін.) (с. 19-20).

Обґрунтованість висновків дисертаційного роботи підтверджується через співставлення з висунутими автором дослідницькими гіпотезами у вступі (с. 20), що забезпечує цілісність дослідження.

Валідність результатів дисертаційного дослідження також визначається його виконанням у рамках держбюджетної теми Навчально-методичного і наукового центру політичних та євроінтеграційних досліджень «Євроінтеграційний вибір України: історія, політика, перспективи» за номером державної реєстрації 0109U001413 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», що є свідченням системного підходу до обрання теми, формулювання мети і завдань, висунення й подальшої апробації припущень наукової гіпотези.

Отже, з огляду на залучення широкої теоретичної бази праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, верифікацію основних положень дисертації емпіричними даними, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Дудкевича І.В. є повністю обґрунтованими.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих дисертантом, полягає у визначенні рушійних чинників євроінтеграційних практик і специфіки взаємовпливу євроінтеграції та внутрішніх державних трансформацій.

Так, здобувач виокремив позитивні маркери соціально-економічного розвитку України, пов'язані з євроінтеграцією. Передусім це стосується адаптації законодавства України до інтеграції принципів та цінностей політики ЄС у вітчизняні практики; підтримки та форсування системних реформ, релевантних євроінтеграційному курсу, за рахунок макрофінансової допомоги та кредитування; сприяння активізації та переорієнтації на європейський напрямок соціальної мобільності українців; покращення репутаційних показників України у світових рейтингах, зокрема щодо ведення підприємницької діяльності, реалізації людського потенціалу та права громадян управляти власною зайнятістю та майном, відкритості інформації про використання бюджетних коштів (с. 21).

Варто акцентувати на авторському визначенні поняття «євроінтеграційний потенціал громадянського суспільства» як спроможності та сукупності можливостей організацій громадянського суспільства брати участь у реалізації курсу європейської інтеграції країни і спільно з державними установами, і як незалежного консультативного органу з числа зацікавлених ОГС за пріоритетними напрямками євроінтеграції (с. 22, 78). Тим самим

В. І. Дудкевич аргументував важливу роль у просуванні євроінтеграційного курсу неполітичних суб'єктів суспільно-політичного розвитку.

У дисертації запропоновано авторський оригінальний підхід до аналізу специфіки взаємного впливу і співвідношення євроінтеграційних практик та розвитку громадянського суспільства. Дисертант представив концептуальну тривимірну модель, у якій на політико-інституціональному рівні розглядаються ступінь зацікавленості державних та наднаціональних інституцій та створені ними нормативні можливості для залучення організацій громадянського суспільства до уточнення і реалізації пунктів Угоди про асоціацію України та Євросоюзу; на суспільно-ресурсному рівні демонструється готовність організацій громадянського суспільства до секторальної участі у здійсненні євроінтеграційних реформ, ефективність наявних майданчиків для такої участі; на рівні індивідуальної ідентифікації акцентується міра усвідомленої прихильності громадян щодо зовнішньополітичного курсу (с. 23).

На увагу також заслуговує підхід В. І. Дудкевича до аналізу логіки теоретико-методологічних, нормативних та емпіричних складових європейської інтеграції України. У дисертації здійснено періодизацію розвитку суспільно-політичних досліджень євроінтеграційних практик України (с. 21) та їх формування і реалізації на основі вивчення політико-нормативної складової відносин між Україною та ЄС (с. 23), систематизовано історичні, політичні та реакційні чинники генези цілей і напрямів політики євроінтеграції (с. 22–23).

Сформульовані в дисертації висновки та пункти наукової новизни сприятимуть встановленню тенденцій взаємовідносин між Україною та ЄС, розумінню подальших перспектив євроінтеграції, комплексному підходу у виконанні відповідних практик.

Повнота викладу результатів роботи в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Здобувачем опубліковано 7 наукових статей, з яких 4 – у фахових виданнях із політичних наук в Україні, 3 статті в іноземних наукових журналах. У вказаних працях висвітлені основні положення дисертації, що становлять наукову новизну і винесені на захист. Усі результати кваліфікаційного дослідження отримано автором самостійно. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у роботі, також підтверджується їхньою апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Якість, обсяг та кількість публікацій

здобувача відповідає вимогам, встановленим для здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертаційної роботи. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Зміст роботи та опубліковані наукові праці В. І. Дудкевича дають підстави стверджувати, що мета та дослідницькі завдання вирішені ним у повному обсязі та відповідають висновкам дисертації.

Прикладна та наукова цінність дослідження В. І. Дудкевича зумовлена концептуалізацією євроінтеграційних впливів на конструювання інституціональної структури сучасної політичної системи України та одночасно виявлених прогалин і недоліків у реалізації євроінтеграційного курсу. З одного боку, вітчизняні реформи, як-то децентралізації та державного управління, стали корелюватися з європейським досвідом (с. 55–56), з іншого боку, перешкодою для євроінтеграції й надалі залишається «неефективність системи державного управління – недостатній рівень компетенції держслужбовців, надмірна бюрократичність, неререформованість та корумпованість галузі держуправління» (с. 102). Ці суперечності, які примножують похідні від них, перманентно присутні у порядку денному діалогів Україна–ЄС, мотивують до аналізу поточної ситуації, рідше – до рішень, які б виправляли ситуацію. У зв'язку з цим, варто погодитися з дисертантом у тому, що нагальним завданням для України залишається налагодження комунікації між державою та громадянським суспільством як засобу подолання означених деструктивних явищ (с. 158).

Зміст та подальші висновки дослідження є актуальними для впровадження як в інституціональній площині, так і в академічному процесі підготовки майбутніх політологів, державних службовців, фахівців з міжнародних і міжнародних економічних відносин.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Дудкевича В.І. свідчить про дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності. У дисертації є посилання на джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано нормативні вимоги про авторське право. Автором надано достовірну інформацію про емпіричні дані, використані для обґрунтування основних положень дисертаційного дослідження. У рецензованій роботі не виявлено ознак академічних запозичень, плагіату,

фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійне виконання автором дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи зміст, аргументи і результати дисертаційного дослідження В. І. Дудкевича, вважаємо за необхідне висловити щодо них деякі зауваження та рекомендації:

1. Насамперед варто зауважити на некоректне формулювання мети дисертаційного дослідження: «політичний та політологічний аналіз змісту, перспектив і гіпотетичних наслідків реалізації євроінтеграційних практик в сучасній Україні» (с.18).

З огляду на оголошені завдання та дизайн дослідження автор прагне визначити перспективи реалізації євроінтеграційних практик у сучасній Україні. Отже, «аналіз змісту перспектив і гіпотетичних наслідків реалізації євроінтеграційних практик в сучасній Україні» є засобом досягнення мети. Використовуючи у формулюванні мети дослідження терміни «політичний» і «політологічний» аналіз, автор не надає їм конкретики. Незрозумілим у цьому формулюванні залишається такий компонент як *«гіпотетичні наслідки реалізації євроінтеграційних практик в сучасній Україні»*.

2. Указавши одним із дослідницьких завдань з'ясування чинників генези теоретичного обґрунтування цілей та напрямів політики євроінтеграції, автор у підрозділі 1.1. «Генеза теоретичного обґрунтування цілей та напрямків політики євроінтеграції», висвітлює еволюцію концептуального обґрунтування інтеграційних процесів у Європі, починаючи з праць і проектів мислителів епохи Відродження (с. 28) до теоретичних напрацювань ХХ століття, як-от теорії функціоналізму, нефункціоналізму, міжурядового ліберального підходу, інституціоналізму, неінституціоналізму, федералізму, неофедералізму тощо (с. 34-40). У контексті мети та завдань дослідження викладення ретроспективного огляду концептуального доробку становлення теоретико-методологічного обґрунтування європейської інтеграції вбачається не зовсім релевантним проблематиці дисертації та загальній схемі дослідження. Підрозділ 1.1. змістовно нагадує розділи навчально-методичних праць з історії та теорії європейської інтеграції.

3. У підрозділі 1.2. автор зосередився на аналізі відповідного контексту у вітчизняній політичній науці, побіжно торкнувшись європейського дискурсу

досліджень зовнішнього вибору України, переважно серед науковців з країн пострадянського простору. На нашу думку, увага до теми українського варіанта європейської інтеграції у працях науковців з країн сталої демократії сприяла б більш комплексному оцінюванню переходу України від європрагнень до євротрансформацій. Така аналітична проєкція мала б охопити не лише ті держави, які адвокатують Україну в ЄС, але й ті, що визначають сучасні тенденції глобальних політичних відносин. Загалом, у висвітленні теоретичного доробка з питань європейської інтеграції України в дисертації бракує актуальних праць учених з держав-членів ЄС.

4. У підрозділі 3.3 автор аналізує специфіку інформаційної та безпекової складових євроінтеграційних практик, вичерпно аргументуючи той досвід і переваги вітчизняної безпекової сфери, які можуть бути залучені до вирішення загальноєвропейських проблем – протидії незаконній міграції, контрабанді та кіберзлочинам, реалізації оборонних заходів в умовах включення у конфлікт мирного населення та наявності значної кількості внутрішніх переселенців (с. 191–193). Водночас вважаємо, що змістовно доповнив би дослідження аналіз європейських практик щодо вказаних аспектів проблематики.

5. Розділ 3 дисертаційного дослідження здобувач присвятив сучасному стану та перспективам євроінтеграційних практик України, обравши відповідними параметрами діяльність політичних партій та процес розбудови громадянського суспільства (п. 3.1), соціально-економічний розвиток держави (п. 3.2), інформаційну та безпекову складові (п. 3.3). Однак лише в частині функціонування партій у дисертації розкрито аспект політичного інструментарію у визначенні перспектив євроінтеграційних практик України. Серед чинників, які заслуговують на дослідницьку увагу в цьому контексті, на нашу думку, є діяльність політичної провладної еліти та опозиції, уряду, парламенту, державних установ, дотичних до реалізації євро інтеграційного курсу України. Вони разом із партійними структурами створюють політичний ландшафт у державі, який є базисом реформ, що відповідає вимогам євроінтеграції.

Загальний висновок. Враховуючи багатоаспектність предмета дослідження, актуальність теми в умовах сучасного етапу державотворення, системність та обґрунтованість наведених аргументів, наголосимо, що висловлені зауваження і рекомендації не впливають на високу оцінку

дисертації В. І. Дудкевича, не знижують її теоретичної та прикладної цінності. Положення дисертації є комплексним опрацюванням нагальної проблеми, доказової з урахуванням як релевантних концептуальних позицій, так і сучасних тенденцій внутрішньополітичних та міжнародних процесів. Таким чином, дисертаційне дослідження Дудкевича Василя Ілліча «Євроінтеграційні практики України: політологічний вимір» за своїм змістом, рівнем наукової новизни та характером висновків відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р. «Про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами від 21.10.2020 р. № 979 та від 09.06.2021 р. № 608), не містить ознак порушення академічної доброчесності та оформлене відповідно до вимог, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40, тому його автор, Василь Ілліч Дудкевич, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» з галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Н. А. Вінникова

